

DİSK AR

TÜRKİYE DEVRİMCI İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU ARAŞTIRMA MERKEZİ

ARAŞTIRMA RAPORU

18 Eylül 2020

Uluslararası Eşit Ücret Günü (18 Eylül)

Çalışma Yaşamında Gelire Dayalı Cinsiyet Eşitsizliği: TÜRKİYE'DE ERKEKLERİN GELİRİ KADINLARDAN YÜZDE 31 FAZLA

- ⇒ Erkekler kadınlardan yüzde 31,4 daha fazla gelir elde ediyor.
- ⇒ Ücret gelirlerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliği artıyor.
- ⇒ Ücretli kadın ve erkekler arasındaki gelir eşitsizliği büyüyor.
- ⇒ 2006 yılında yüzde 12 olan ücret farkı 2019'da yüzde 20,7'ye yükseldi.
- ⇒ Kendi hesabına çalışan erkeklerin geliri kadınlardan yüzde 77,3 fazla.

Bugün (18 Eylül) 2020) Uluslararası Eşit Ücret Günü. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) öncülüğünde bir uluslararası girişim tarafından ilan edilen eşit ücret günü cinsiyet temelli ücret eşitsizliğini gündeme getirmeyi ve buna dikkat çekmeyi hedefliyor. DİSK-AR olarak Uluslararası Eşit Ücret Günü'nde ülkemizde kadın ücret ve gelirlerindeki eşitsizliğe dikkat çeken bir rapor hazırladık.

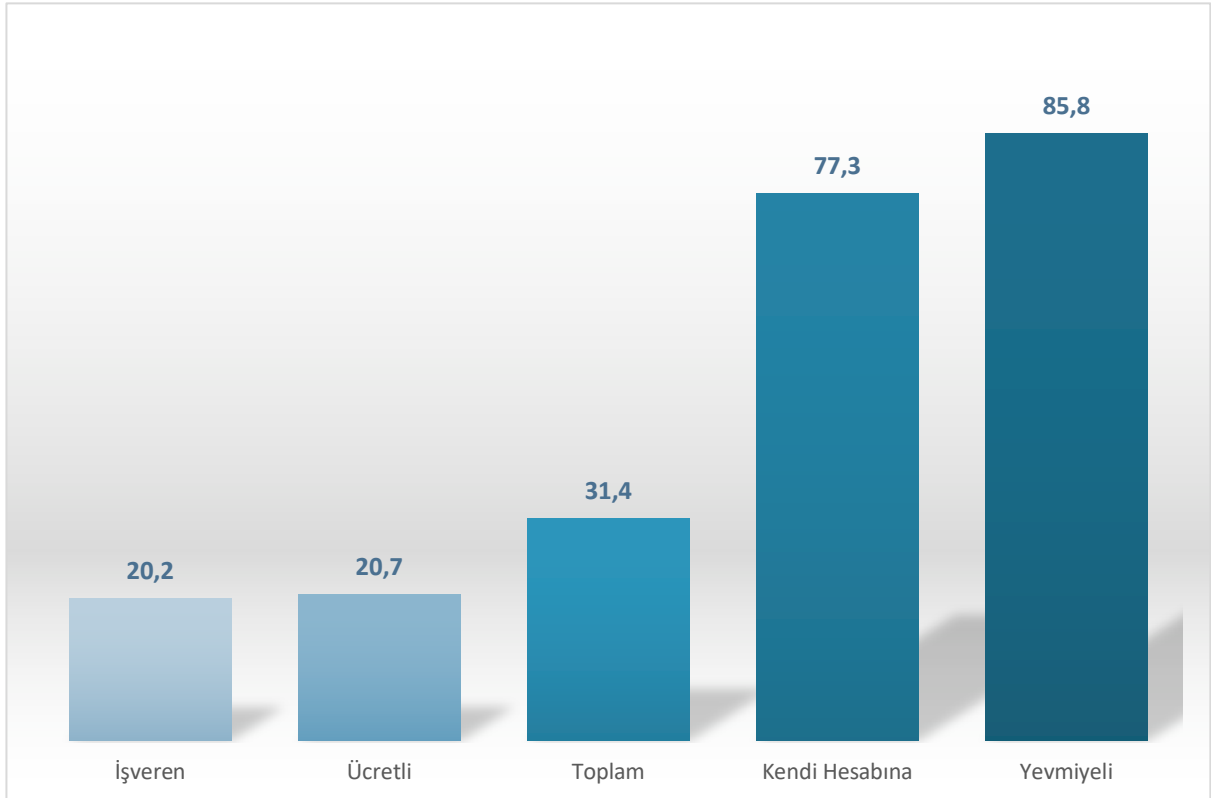
Bilindiği gibi Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2019 yılına ait **Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması**'nı 11 Eylül 2020 günü yayımladı. **Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması** ülkemizde yoksulluk, gelir eşitsizliği ve yaşam koşulları konusunda en önemli araştırmalardan birini oluşturuyor. Araştırma hane ve fert gelirlerine ilişkin önemli bilgiler içeriyor. Araştırmanın metodolojisi raporun sonunda yer almaktadır.

Bu raporumuzda TÜİK verilerini toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadın ve erkeklerin gelirleri arasındaki farklar açısından ele aldık. Araştırmada kadın ve erkeklerin ortalama fert gelirlerini inceledik. Kuşkusuz ülkemizde genel ücret düzeyi ve erkeklerin ücretleri de düşük olmakla birlikte, erkeklerin ortalama yıllık iş gelirleri kadınlarınkinden yüzde 31,4 fazladır.

Erkeklerin ortalama fert geliri kadınlardan yüzde 31,4 daha fazladır.

Erkekler kadınlara göre yüzde 31,4 daha fazla gelir elde ederken bu durum işteki duruma göre farklılıklar göstermektedir. Kendi hesabına çalışan erkekler kadınlara göre yüzde **77,3**, yevmiye ile çalışan erkekler ise kadınlara göre **yüzde 85,8 daha fazla** gelir elde ediyor. Öte yandan ücretli ve işveren olarak istihdamda olan kadın ve erkeklerin ortalama yıllık iş geliri farkı yevmiyeli ve kendi hesabına çalışanlara göre azdır. Ücretli olarak çalışan erkekler, ücretli olarak çalışan kadınlara göre yüzde 20,7 daha fazla ücret alırken, işveren olarak çalışan erkekler, işveren olarak çalışan kadınlara göre yüzde 20,2 daha fazla kazanmaktadır (Grafik 1, Tablo 1). Ücretli çalışmanın ve kayıtlılığın eşitsizliği azalttığını söylemek mümkündür. Ancak ücretli erkeklerin ücretli kadınlardan yüzde 20,7 daha ücret alması önemli bir eşitsizliktir. Kadınların ücret ve gelir düzeyinin de en az erkekler düzeyinde olması gerekir.

Grafik 1: Erkeklerin Yıllık Ortalama Fert Geliri Kadınlarınkinden Ne Kadar Fazla? (İşteki Duruma Göre) (2019) (Yüzde)

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları İstatistikleri, 2019, DISK-AR. Gelir referans dönemi bir önceki takvim yılıdır.

Kadın ve erkeklerin gelirleri arasındaki eşitsizlik zamana göre değişiklik göstermekle birlikte ciddi boyutlardadır. 2006 yılında erkeklerin yıllık ortalama fert geliri 9 bin 297 TL iken kadınların 6 bin 453 TL idi. 2019'da erkeklerin ortalama yıllık fert geliri 37 bin 72 TL'ye kadınların ise 28 bin 214 TL'ye yükselmiştir. 2006 yılında erkeklerin yıllık ortalama fert geliri kadınların yıllık ortalama fert

ÜCRET VE GELİRLERDE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ RAPORU

geliri yüzde 44 fazlaydı. 2019 yılında erkeklerin yıllık ortalama fert geliri kadınlarınkinden yüzde 31 fazladır (Grafik 1, Tablo 1).

2019 yılında yevmiyeli erkeklerin ortalama geliri 16 bin 784 TL iken kadınların ortalama geliri 9 bin 33 TL oldu. Böylece yevmiye ile çalışan erkekler kadınlara göre yüzde 85,8 daha fazla gelir elde etmiş oldu (Tablo 1). En büyük gelir eşitsizliğinin yevmiyeli kadın ve erkekler arasında yaşandığı görülüyor.

2019 yılında işveren erkeklerin ortalama yıllık geliri 97 bin 244 TL ve işveren kadınların ortalama yıllık geliri 80 bin 89 TL oldu. 2019'da yılında kendi hesabına çalışan erkeklerin ortalama yıllık geliri 29 bin 116 TL iken kendi hesabına çalışan kadınların ortalama yıllık geliri 16 bin 425 TL olarak gerçekleşti. Böylece 2019 yılında kendi hesabına çalışan erkekler kendi hesabına çalışan kadınlardan yüzde 77,3 daha fazla gelir elde etmiş oldu (Tablo 1).

Tablo 1: Erkeklerin Yıllık Ortalama Fert Geliri Kadınlarınkinden Ne Kadar Fazla? (İşteki Duruma Göre) (2006-2019) (Yüzde)

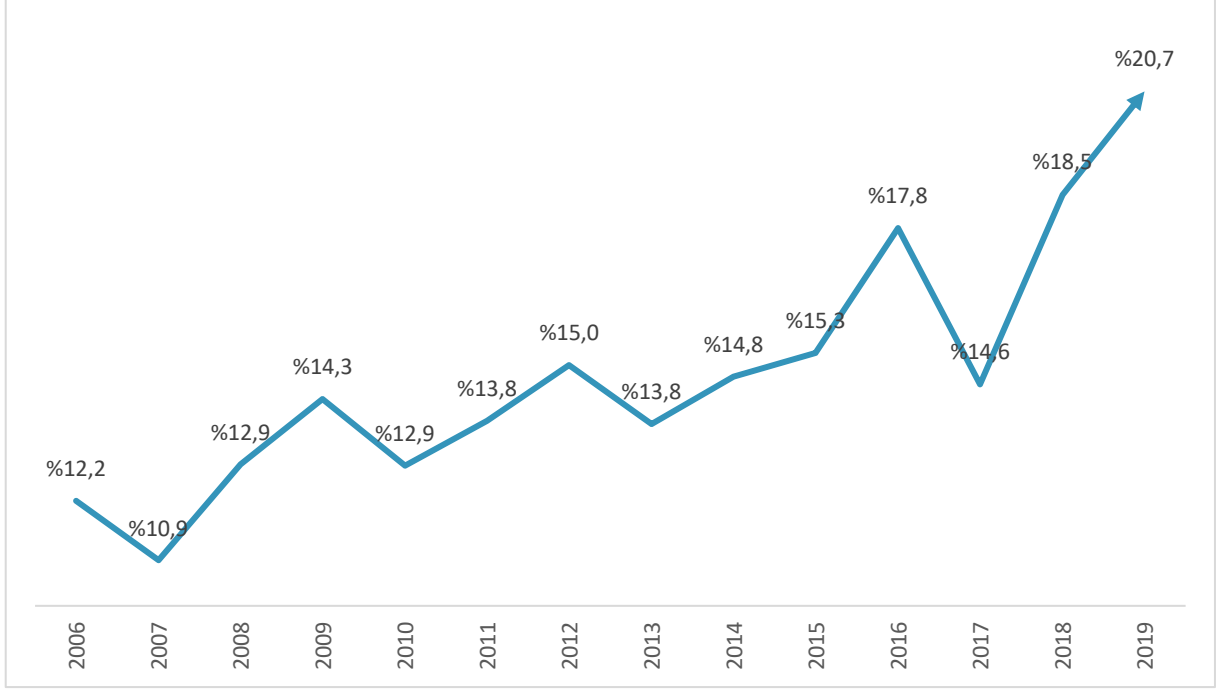
	Toplam	Ücretli	Yevmiyeli	İşveren	Kendi Hesabına
2006	44	12	102	35	129
2007	42	11	114	81	111
2008	37	13	103	39	148
2009	34	14	104	57	139
2010	32	13	132	61	125
2011	31	14	133	25	113
2012	29	15	113	2	110
2013	26	14	120	2	99
2014	28	15	112	30	103
2015	26	15	110	39	82
2016	28	18	107	15	87
2017	24	15	98	-1	80
2018	28	19	82	9	81
2019	31	21	86	20	77

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları İstatistikleri, 2019, DISK-AR. Gelir referans dönemi bir önceki takvim yılıdır.

2006 yılında ücretli kadınların yıllık ortalama gelirleri 8 bin 262 TL iken 2019 yılında yüzde 263 artışla 29 bin 968 TL'ye yükseldi. Aynı dönemde ücretli erkeklerin ortalama geliri ise yüzde 290 artışla 9268 TL'den 36 bin 167 TL'ye yükseldi (Tablo 1, Grafik 1). Böylece 2006-2019 arasında erkeklerin ücret geliri kadınlara göre çok daha fazla artmış oldu. 2007 yılında erkekler kadınlardan yüzde 10,9 daha fazla ücret elde ederken, bu oran 2019'da yüzde 20,7'ye yükseldi. Ücretli kadın ve erkekler arasında makas açıldı. Böylece kadın işçiler erkeklere göre daha fazla sömürüldü.

Kadın işçiler erkeklere göre daha fazla sömürülüyor.

Grafik 2: Erkeklerin Yıllık Ortalama Fert Ücret Geliri Kadınlarınkinden Ne Kadar Fazla? (2006-2019)

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları İstatistikleri, 2019, DISK-AR. Gelir referans dönemi bir önceki takvim yılıdır.

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Bu araştırmada TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması (GYKA) verileri (2006-2019) esas alınmıştır.

Ücret ve gelirler arasındaki cinsiyet eşitsizliğinin hesaplanmasında “hanehalkı fertlerinin esas işteki durumlarına göre yıllık ortalama esas iş gelirleri” başlıklı veriler esas alınarak erkek gelirlerinin kadın gelirlerinden ne kadar fazla olduğu bulunmuştur. Araştırmada erkek ve kadın gelirleri arasındaki fark değil, erkek gelirlerinin kadın gelirlerine oranına esas alınmıştır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklı olarak eğilim olarak daha yüksek olan erkek gelirlerinin kadın gelirlerine oranı hesaplanmıştır. Böylece eşitsizliğin göreceli boyutu ortaya konmak istenmiştir.

Hesaplama formülü:

$$\text{Erkek gelirleri/kadın gelirleri} = \text{Erkek gelirlerinin kadın gelirlerine oranı}$$

Kadın ve erkek gelirleri arasındaki farkın hesaplanmasında TÜİK Kazanç Yapısı Araştırması (KYA) yerine Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması verileri tercih edilmiştir. Bunun sebebi KYA'nın 10'dan fazla işçi çalıştıran işletmelerdeki kayıtlı işçileri esas alması ve dolayısıyla kapsamının daha sınırlı olmasıdır. GYKA ise bütün gelir türlerine yer veren kapsamı daha geniş bir araştırmadır.

Araştırmamızda esas aldığımız TÜİK'in söz konusu ham veri tablosu (GYKA-hanehalkı fertlerinin esas işteki durumlarına göre yıllık ortalama esas iş gelirleri) aşağıda yer almaktadır.

Hanehalkı fertlerinin esas işteki durumlarına göre yıllık ortalama esas iş gelirleri, 2006-2019

(TL)

İşteki durum	Yıllar													
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Toplam	8 754	10 005	10 922	11 967	12 558	14 159	15 157	17 255	19 051	21 514	24 976	28 299	30 748	34 733
Ücretli, maaşlı	9 069	10 308	11 471	13 014	13 707	14 904	15 928	18 110	19 772	21 930	24 375	27 449	30 106	34 286
Yevmiyeli	3 289	4 241	4 511	4 437	4 960	5 420	5 861	6 322	7 667	8 605	10 003	11 634	13 280	14 769
İşveren	20 403	25 411	26 846	27 236	26 522	33 465	35 680	39 632	44 587	47 386	67 640	83 542	88 285	95 495
Kendi hesabına	7 002	8 106	8 344	8 553	9 508	10 980	11 834	13 356	14 629	17 644	20 417	21 999	24 134	27 127
Erkek														
Toplam	9 297	10 616	11 542	12 614	13 202	14 899	15 962	18 125	20 074	22 673	26 438	29 742	32 589	37 072
Ücretli, maaşlı	9 268	10 529	11 770	13 409	14 080	15 355	16 478	18 709	20 470	22 782	25 498	28 502	31 555	36 167
Yevmiyeli	3 782	4 837	5 071	4 994	5 730	6 168	6 669	7 187	8 610	9 667	11 093	12 864	14 843	16 784
İşveren	20 864	26 279	27 450	27 977	27 363	33 917	35 671	39 679	45 402	48 722	68 689	83 469	89 107	97 244
Kendi hesabına	7 757	8 801	9 224	9 407	10 369	11 970	12 959	14 582	16 038	19 093	22 088	23 679	25 938	29 116
Kadın														
Toplam	6 453	7 470	8 400	9 446	10 034	11 355	12 363	14 350	15 681	17 956	20 645	24 003	25 405	28 214
Ücretli, maaşlı	8 262	9 490	10 422	11 732	12 470	13 488	14 328	16 444	17 838	19 767	21 637	24 872	26 619	29 968
Yevmiyeli	1 875	2 263	2 496	2 446	2 472	2 652	3 126	3 272	4 052	4 605	5 357	6 481	8 166	9 033
İşveren	15 476	14 501	19 765	17 821	16 956	27 123	35 781	39 033	34 960	35 116	59 835	84 105	82 037	80 893
Kendi hesabına	3 390	4 176	3 724	3 935	4 616	5 628	6 179	7 333	7 907	10 483	11 797	13 160	14 303	16 425

TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları
Araştırması Gelir referans dönemi bir
önceki takvim yılıdır.